Lahden kaupunki, Kaupunginvaltuusto, 08.06.2026

§ 40

Valtuustoaloite: Lahden peruskouluissa 2. luokan lopussa tehtävästä arviointikokeesta lukutaidossa, kirjoittamisessa ja matematiikassa

5423/00.01.01.03/2025

Asian valmistelija / lisätietojen antaja

palvelupäällikkö, perusopetuksen pedagogiikka Kirsikka Saresma,

puh 044 4826 409

opetus- ja kasvatusjohtaja Virve Jämsén, puh 044 7161 328

Päätös

Päätösehdotus hyväksyttiin.

Esittelijä

kaupunginhallitus

Päätösehdotus

Kaupunginvaltuusto merkitsee aloitteen ja siitä annetun lausunnon tiedokseen todeten, että aloitteessa tarkoitettu asia on tullut tässä yhteydessä riittävästi selvitetyksi.

Perusteluosa / aiempi käsittely

Lahden kaupunki, Kaupunginhallitus, 04.05.2026

§ 121

Päätös

Päätösehdotus hyväksyttiin.

Esittelijä

kaupunginjohtaja Kyynäräinen Niko

Päätösehdotus

Kaupunginhallitus tekee kaupunginvaltuustolle seuraavan ehdotuksen:

”Kaupunginvaltuusto merkitsee aloitteen ja siitä annetun lausunnon tiedokseen todeten, että aloitteessa tarkoitettu asia on tullut tässä yhteydessä riittävästi selvitetyksi.”

Lahden kaupunki, Sivistyslautakunta, 14.04.2026

§ 36

Päätös

Päätösehdotus hyväksyttiin.

Esittelijä

sivistysjohtaja Mäkelä Mikko

Päätösehdotus

Sivistyslautakunta päättää antaa vastauksenaan valtuustoaloitteeseen perusteluosassa esitetyn.

Perusteluosa

Kokoomuksen valtuustoryhmä ym. allekirjoittajat 15.12.2025:

”**1. Tausta ja perustelut**

Lahden kaupunkistrategian (Lahti 2035 – Tehty kestäväksi) keskeisiä tavoitteita ovat koulutuksen vahvistaminen kaikilla asteilla ja elämänmittaisen oppimisen mahdollistaminen. Strategian yhtenä visiona on, että "Vahvistamme sivistystä ja osaamista kaikilla koulutusasteilla". Strategiamme tavoitteeksi on asetettu myös, että oppimistulokset paranevat.

Varhainen arviointi lukemisessa, kirjoittamisessa ja matematiikassa on tutkitusti tehokas keino tunnistaa oppimisen tuen tarpeet ajoissa. Lukutaidolla on iso merkitys koulupolun onnistumisessa.

Nivelvaihe 2. ja 3. luokan välillä on kriittinen oppilaan oppimispolun kannalta. Riittävät perustaidot varmistavat sujuvan siirtymän ja ehkäisevät myöhempiä oppimisvaikeuksia ja koulunkäynnin haasteita.

Lahden kaupunki voi toimia edelläkävijänä ottamalla käyttöön yhtenäisen arviointimallin kaikissa peruskouluissa. Kaupunkitasoisella kokeella mitataan oppilaiden osaamista perusopetuksen arviointikriteerien mukaisesti. Yhtenäisen, kaupunkitasoisen kokeen avulla arviointi on yhdenmukaista ja vertailukelpoista niin koulun sisällä kuin kaupunkitasoisestikin ja saamme kattavan kuvan oppimistuloksista.

2. Esityksen sisältö

Me allekirjoittaneet esitämme:

1. Arviointikokeilun käyttöönottoa kaikissa Lahden peruskouluissa keväällä 2027, jossa 2. luokan lopussa oppilaiden osaaminen kartoitetaan yhtenäisellä kokeella:

a. Lukemisen ja kirjoittamisen taidot (suomen kieli ja kirjallisuus, suomi toisena kielenä ja kirjallisuus)
b. Matematiikan perustaidot

2. Kokeilun toteutusta:

c. Hyödynnetään olemassa olevia arviointivälineitä (esim. AKI-lukutaitoseula, LukiMat-materiaalit).
d. Tulokset raportoidaan opettajille ja huoltajille, ja niiden perusteella suunnitellaan tarvittava tuki.

3. Kustannusarvion ja aikataulun laatimista sekä suunnitelmaa henkilöstön koulutuksesta.

4. Raportin toimittamista kaupunginvaltuustolle kokeilun tuloksista ja jatkotoimenpiteistä.

3. Tavoitteet

• Arvioinnin tavoitteena on varmistaa, että oppilaalla on riittävä osaaminen ja perustaidot siirtyä kolmannelle luokalle.

• Tukea opettajia ja huoltajia tarjoamalla selkeää tietoa oppilaan osaamisesta.

• Edistää tasa-arvoa ja varhaista tukea Lahden kouluissa”

Vastaus valtuustoaloitteeseen:

Valtuustoaloitteessa esitetään, että Lahden peruskouluissa otetaan käyttöön yhtenäinen arviointikoe 2. luokan lopussa keväällä 2027. Aloitteen perusteluissa korostetaan Lahti 2035 -strategian tavoitteita sivistyksen ja osaamisen vahvistamisesta sekä oppimistulosten parantamisesta. Aloitteessa siirtymävaiheen 2. ja 3. luokan välillä todetaan olevan oppilaan oppimispolun kannalta kriittinen ja tässä kohtaa tehtävän varhaisen arvioinnin nähdään olevan tutkitusti tehokas keino tunnistaa oppimisen tuen tarpeet ajoissa. Valtuustoaloitteessa esitetään, että yhtenäinen kaupunkitasoinen koe mahdollistaisi tasalaatuisen ja vertailukelpoisen arvioinnin kaikissa kouluissa sekä antaisi kattavan kuvan oppilaiden osaamisesta.

Aloitteessa ehdotetaan, että arvioinnissa kartoitetaan oppilaiden lukemisen ja kirjoittamisen taidot sekä matematiikan perustaidot hyödyntäen jo olemassa olevia arviointivälineitä, kuten AKI-lukutaitoseulaa ja LukiMat-materiaaleja. Kokeen tulokset toimitettaisiin opettajille ja huoltajille, ja niiden pohjalta suunniteltaisiin tarvittava tuki oppilaalle. Lisäksi esitetään kustannusarvion, aikataulun ja

henkilöstön koulutussuunnitelman laatimista sekä raportin toimittamista valtuustolle kokeilun tuloksista ja mahdollisista jatkotoimista. Aloitteen tavoitteena on varmistaa, että oppilailla on riittävät perustaidot siirtyä kolmannelle luokalle, tukea opettajia ja huoltajia tarjoamalla selkeää tietoa oppilaiden osaamisesta sekä edistää tasa-arvoa ja varhaista tukea Lahden kouluissa.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet

Vuosiluokilla 1–2 matematiikassa sekä äidinkielessä ja kirjallisuudessa rakennetaan vahva perusta perustaidoille. Matematiikassa edistetään lukukäsitteen, kymmenjärjestelmän ja laskutaidon oppimista monipuolisilla, eri aisteja hyödyntävillä työtavoilla, ja oppilaat ilmaisevat ajatteluaan välinein, puhuen, kirjoittaen ja kuvia tulkiten. Äidinkielessä ja kirjallisuudessa vahvistetaan luku- ja kirjoitustaitoa, vuorovaikutusta ja oppimaan oppimista sekä innostetaan kieleen ja tekstien tuottamiseen ja tulkintaan. Opetuksessa huomioidaan lähtötaso, tarjotaan riittävästi aikaa, harjoittelua ja systemaattista tukea; arviointi on jatkuvaa, kannustavaa ja oppimista ohjaavaa, ja osaamista voi osoittaa eri tavoin. Vuosiluokkien 2–3 siirtymässä varmistetaan perustaidot ja tuetaan itseluottamusta, opiskelutaitoja sekä itsenäistä ja ryhmässä työskentelyä; huoltajille annetaan tietoa kieliohjelmasta sekä opintojen muutoksista.

Peruskouluvisio 2045

Opetus- ja kulttuuriministeriön johdolla laadittu ja helmikuussa 2026 julkaistu Peruskouluvisio 2045 korostaa peruskoulun laajaa sivistystehtävää: koulun tulee tukea oppilaiden kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuulliseen yhteiskunnan jäsenyyteen sekä turvata kaikille tasa-arvoiset mahdollisuudet oppia. Visiossa luku- ja kirjoitustaito sekä matemaattiset taidot nähdään kaiken oppimisen kivijalkana,

koska ne mahdollistavat tiedon hankinnan, kriittisen ajattelun, itseilmaisun, osallisuuden sekä loogisen ajattelun ja ongelmanratkaisun. Samalla tunnistetaan, että tulevaisuuden koulussa on seurattava ja vahvistettava myös laajempia, perinteisesti vaikeammin mitattavia osaamisia (esim. luova ongelmanratkaisu, systeeminen ymmärrys ja eettiset taidot). Tämä asettaa arvioinnille vaatimuksen: arvioinnin tulee olla oppimista tukevaa ja tavoitteita kirkastavaa, mutta sen ei tule kaventaa oppimista tai heikentää sisäistä motivaatiota ohjaamalla toimintaa vain helposti mitattavaan. Oppilaan näkökulmasta arviointi on ennen kaikkea valmentavaa: se auttaa hahmottamaan oppimisprosessia, tekemään edistymisen näkyväksi ja suuntaamaan työskentelyä eteenpäin.

Osaamistakuulla muutoksia perusopetuslakiin 1.8.2027 alkaen

Osaamistakuu tarkoittaa valmisteilla olevaa perusopetuslain muutosta, jolla yhtenäistetään oppilaiden arviointia ja vuosiluokalta toiselle siirtymisen periaatteita, koska perustaitojen heikkeneminen ja koulujen väliset arviointierot huolestuttavat. 1.8.2027 voimaan tuleva muutos nostaa arvioinnin periaatteet aiempaa selkeämmin lain tasolle: arvioinnin tulee olla yhdenvertaista, monipuolista ja perustua yhteisiin tavoitteisiin ja kriteereihin, ja palautteen roolia oppimista ohjaavana korostetaan. Lakimuutos on etenemässä eduskuntaan, minkä jälkeen Opetushallitus päivittää opetussuunnitelman perusteita erityisesti arvioinnin osalta. Uudistuksen ydin on varmistaa jokaiselle oppilaalle perustaidot yhtenäistämällä arviointia ja etenemistä, selkeyttämällä oppiaineiden tavoitteita ja sisältöjä sekä määrittämällä oppiaineittaiset vähimmäisosaamisen tasot vuosiluokalta siirtymiseen. (Lähde: OPH 1.4.2026)

Valtuustoaloitedialogi

Lahdessa järjestettiin valtuustoaloitedialogi 17.3.2026, johon osallistui valtuustoaloitteen esittelijän lisäksi aloitteen allekirjoittaneita valtuutettuja sekä opetushenkilöstön ja perusopetuksen hallinnon edustajia (n=9). Erätauko-keskusteluna toteutetussa valtuustoaloitedialogissa tarkasteltiin perusopetuksen perustaitoja, niiden vahvistamista ja arviointia erityisesti alkuopetuksen ja nivelvaiheiden näkökulmasta. Keskustelu osoitti, että Lahden perusopetuksessa perustaitojen tukeminen ei ole uusi tai puuttuva kokonaisuus, vaan kouluissa on jo käytössä monipuolisia pedagogisia keinoja ja arvioinnin välineitä, joita hyödynnetään osana arjen opetustyötä.

Perustaidot ymmärrettiin keskustelussa laajoina kokonaisuuksina. Lukutaito nähtiin teknisen lukemisen lisäksi lukusujuvuutena, luetun ymmärtämisenä ja kykynä hahmottaa tekstiä suhteessa omaan maailmaan. Matematiikassa korostuivat peruslaskutaidot ja niin sanotut peruspalikat, joiden riittävä hallinta alkuopetuksessa on keskeistä myöhemmän oppimisen kannalta. Keskustelijat toivat esiin, että perustaitojen vahvistaminen tapahtuu Lahdessa ennen kaikkea opetuksen sisällä, ei erillisinä toimenpiteinä. Dialogissa nousi vahvasti esiin ääneen lukeminen keskeisenä pedagogisena käytäntönä. Ääneen lukemista kuvattiin lähes päivittäiseksi osaksi alkuopetuksen arkea, ja sen merkitystä pidettiin ratkaisevana sanavaraston, ymmärtämisen ja kielellisen ajattelun kehittymisessä. Lukemisen tukeminen ei rajoitu vain kouluun, vaan keskustelussa korostettiin myös kodin ja huoltajien roolia sekä yhteistyön merkitystä oppimisen tukena. Perustaitojen vahvistamisessa Lahdessa hyödynnetään joustavia ja tarkoituksenmukaisia ryhmittelyjä, erityisesti alkuopetuksessa. Oppilaita jaetaan lukemisen ja muiden taitojen perusteella ryhmiin, ja ryhmittelyä toteutetaan usein useamman opettajan yhteistyönä. Yhdessä opettaminen ja useamman aikuisen samanaikainen työskentely mahdollistavat tuen kohdentamisen ja oppilaiden yksilöllisten tarpeiden huomioimisen. Tämä nähtiin toimivana vastauksena oppilaiden eriytyviin taitotasoihin.

Arvioinnin ja seurannan osalta dialogi toi esiin, että Lahdessa on jo käytössä useita taitojen mittaamiseen tarkoitettuja välineitä. Keskeisenä esimerkkinä mainittiin Niilo Mäki -instituutin digitaaliset lukiseulat, joita käytetään useilla vuosiluokilla (1., 2., 3., 5. ja 7. luokilla). Seulojen etuna pidettiin niiden normitettua rakennetta ja mahdollisuutta seurata taitojen kehittymistä pitkällä aikavälillä. Lisäksi todettiin, että erilaisia seuloja ja testejä on käytetty Lahdessa jo pitkään. Keskustelussa tehtiin selkeä ero diagnostisen seurannan ja summatiivisen arvioinnin välillä. Digilukiseuloja ja muita mittareita käytetään Lahdessa ensisijaisesti oppimisen tukemiseen, ei arviointiin tai oppilaiden osaamisen arvottamiseen. Mittaamisen ei nähty olevan ongelma sinänsä, vaan keskeiseksi kysymykseksi nousi se, miten saatua tietoa hyödynnetään pedagogisesti ja miten se kytketään tavoitteelliseen tukeen.

Valtuustoaloitteessa ehdotettu kaupunkitasoinen arviointimalli herätti keskustelussa sekä kiinnostusta että huolta. Toisaalta nähtiin mahdollisuus yhdenvertaisuuden vahvistamiseen, toisaalta pelättiin päällekkäisyyttä, koulujen vertailua ja leimautumista. Keskustelijat korostivat, että Lahdessa on jo olemassa toimivia käytäntöjä ja välineitä, joiden kehittämistä ja yhteistä hyödyntämistä tulisi tarkastella ennen uusien arviointimallien käyttöönottoa. Dialogin keskeinen yhteinen johtopäätös oli, että perustaitojen vahvistaminen ja arviointi Lahden perusopetuksessa eivät ole yksittäisiä toimenpiteitä, vaan pitkäjänteinen ja moniulotteinen kokonaisuus. Kehittämisen ytimessä ovat yhteinen ymmärrys tavoitteista, arvioinnin kohteiden selkeyttäminen ja se, että kaikki ratkaisut perustuvat opetussuunnitelman arvopohjaan ja periaatteisiin.

Johtopäätökset

Alkuopetusikäisten (vuosiluokat 1–2) lasten lukemisen ja kirjoittamisen valmiuksissa on suurta vaihtelua jo yksittäisessä koululuokassa. Yleensä yli puolet koulunsa aloittavista lapsista osaa lukea mekaanisesti, kun taas osa lapsista ei vielä tunnista

kaikkia kirjaimia taikka äänteitä. Myös sanavaraston ja käsitteiden ymmärtämisessä on isoja eroja niin Suomessa syntyneiden kuin maahanmuuttotaustaisten lasten kesken. Näitä eroja ei useinkaan voida tasata kahdessa vuodessa lasten erilaisten oppimisvalmiuksien ja lähtökohtien vuoksi. Jyväskylän Yliopiston ja Niilo Mäki Instituutin (NMI) tutkimuksen mukaan lasten ja nuorten lukusujuvuudessa on valtavat erot: Tutkitussa samanikäisten ryhmässä osa lapsista oli lukusujuvuudessa 8. luokkalaisen tasolla, osa 3. luokan tasolla. Rohkaisevaa on, että tutkimustulosten mukaan säännöllisen harjoittelun seurauksena lukusujuvuus kehittyy aikuisikään saakka. Tärkeämpää, kuin saada luokan perustaitojen keskiarvo, onkin arvioida, seurata, tukea ja ohjata jokaisen oppijan omien luku-, kirjoitus- ja matemaattisten taitojen edistymistä.

Heterogeenisen ryhmän ja suomea toisena kielenä (S2) opiskelevien lasten opettaminen inklusiivisesti samassa luokassa edellyttää opettajalta paitsi opetuksen eriyttämisen suunnittelua, myös toisten aikuisten kanssa tehtävää suunnittelu- ja yhteistyötä. Nämä haasteet sekä kielitietoiseen opetukseen ohjaamisen täydennyskoulutustarpeet on tunnistettu.

Lahden perusopetus hakeekin suomi toisena kielenä -opetukseen hankerahoitusta, jonka tavoitteena on paitsi luoda kunnallinen malli oppilaiden ohjaamisesta hänelle oikean suomen kielen oppimäärän opiskeluun, myös lisätä tietoisuutta S2-oppimäärän tavoitteista ja opettamisesta sekä kouluttaa opettajia huomioimaan kielivarannoltaan erilaiset oppijat.

Opetushallituksen oppimistakuu tuottaa tarkennukset opetussuunnitelman oppimisen tavoitteisiin ja tavoitteiden saavuttamisen arviointikriteereihin. Sitran "Koulutuspolitiikan korjaussarja – kuopasta uuteen nousuun" - selvitys puolestaan ehdottaa yhtenä keskeisenä toimenpiteenä valtakunnallisia testistöjä peruskouluihin arvioinnin tueksi ja yhtenäistämiseksi. Tämä siksi, että oppimistuloksia pystyttäisiin jatkossa seuraamaan luotettavasti, tekemään niistä

johtopäätöksiä ja reagoimaan tuloksiin tarvittaessa korjaavilla toimenpiteillä. Näyttää siltä, että nämä valtakunnallisesti toimeenpantavat uudistukset ja tarkennukset sekä luku-, kirjoitus- että matemaattisten taitojen vahvistamiseen opetussuunnitelmassa saattavat tuottaa myös yhdenvertaiset kansallista osaamista mittaavat testistöt. Tässä tilanteessa ei ole tarkoituksenmukaista ryhtyä laatimaan omaa Lahdessa käytettävää arviointimittaristoa nykyisten käytössä olevien testistöjen lisäksi.

Luku- ja kirjoitustaidon sekä matemaattisten taitojen opettaminen ja oppiminen ovat perusopetuksen ydintehtäviä, sillä ne muodostavat perustan kaikkien muiden oppiaineiden oppimiselle. Luku- ja kirjoitustaitoa voidaan pitää kriittisenä kansalaistaitona, taitona, jota toimijuus yhteiskunnan täysivaltaisena jäsenenä edellyttää. Moniarvoisessa maailmassa riittävä tekninen lukutaito toimii kriittisen oman ajattelun perustana, myös tiedon oikeellisuuden arvioinnissa. Lukutaidolla nähdäänkin olevan vahva kytkös yhteiskuntarauhaan. Lukutaito varmistaa asioiden ymmärryksen, mahdollistaa osallistumisen ja toimijuuden yhteiskunnan normien mukaisesti. Monissa kunnissa onkin sitouduttu Lukeva kunta -ohjelman edistämiseen ja lukutaidon vahvistaminen kaiken ikäisillä on sisällytetty strategisiin asiakirjoihin. Lukutaidon ja ymmärryksen varmistaminen kaiken ikäisille on keskeinen päämäärä niin paikallisesti kuin kansallisestikin.

Lukuvuoden 2026–2027 aikana on tarkoituksenmukaista seurata valtakunnallista uudistusprosessia ja valmistelua luku-, kirjoitus- ja matemaattisten taitojen sekä arvioinnin vahvistamiseksi ja mahdollisten yhdenvertaisten kansallista osaamista mittaavien testistöjen laatimiseksi. Mikäli valtakunnallinen uudistus ei tuota riittävää yhdenvertaista aineistoa paikallisesti hyödynnettäväksi, tulee paikallisia tarpeita tarkastella valtakunnallisen uudistuksen aikana ja sen jälkeen. Mahdollisen kuntakohtaisen testistön laadinta edellyttää ainakin vahvaa pedagogista asiantuntemusta ja arviointiosaamista, rakenteellista toteutuskykyä sekä kontekstin ymmärrystä, jotta se olisi riittävän validi, luotettava ja selkeä ja että se

toteutettaisiin, raportoitaisiin ja sitä hyödynnettäisiin systemaattisesti. Näin ollen vuoden 2027 aikana tulee arvioida mahdollisten paikallisten ratkaisujen tarvitsemat voimavarat sekä kustannukset ja huomioida ne talousarviovalmistelussa.

Muutoksenhaku

Muutoksenhakukielto

Toimenpiteet

Lautakunta: kh

Kh: kv

Kv: ote kopa/talouspalvelut (mikäli on talousarviovaikutteinen aloite)